

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ
ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ
ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΦΑΣΗ
ΕΠΙ ΤΟΥ ΠΑΡΑΔΕΚΤΟΥ
της προσφυγής υπ' αριθ. 72270/01
την οποία κατέθεσαν οι ΟΪΕ και λοιποί
κατά της Ελλάδος

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων (πρώτο τμήμα), συγκροτηθέν στις 25 Σεπτεμβρίου 2003 από τμήμα απαρτιζόμενο από τους δικαστές:

P. LORENZEN, *Πρόεδρος,*

K.Λ. ΡΟΖΑΚΗ,

F. TULKENS,

N. VAJIC,

E. LEVITS,

A. KOVLER,

V. ZAGREBELSKY,

και από τον E. FRIBERGH, *Αναπληρωτή Γραμματέα.*

Έχον υπόψη την προρρηθείσα προσφυγή η οποία εισήχθη στις 7 Ιουνίου 2001.

Έχον υπόψη την από 29 Αυγούστου 2002 μερική απόφαση.

Έχον υπόψη τις παρατηρήσεις τις οποίες υπέβαλε η εναγόμενη Κυβέρνηση και την αντίκρουση των προσφευγουσών.

Αφού διασκέφτηκε, εκδίδει την ακόλουθη απόφαση:

ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ

Οι 19 προσφεύγουσες, των οποίων τα ονόματα αναγράφονται στο συνημμένο παράρτημα, είναι Ελληνίδες υπήκοοι, υπάλληλοι του Ιδρύματος Κοινωνικών Ασφαλίσεων (εφεξής «ΙΚΑ»). Οι προσφεύγουσες εκπροσωπούνται ενώπιον του Δικαστηρίου από τους Δικηγόρους Αθηνών Σ. Τζουβελόπουλο, Α. Μαθιουδάκη και Δ. Τζουβελοπούλου. Η Κυβέρνηση εκπροσωπείται από τους Σ. Σπυρόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, και Μ. Παπίδα, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

Τα πραγματικά περιστατικά, όπως εξετέθησαν από τους διαδίκους, έχουν εν περιλήψει ως εξής:

Στις 28 Νοεμβρίου 1991, οι προσφεύγουσες προσέφυγαν ενώπιον του διοικητικού δικαστηρίου Αθηνών, ζητώντας να καταδικασθεί το ΙΚΑ να καταβάλει στην κάθε μία επίδομα επί του μισθού, ύψους 187 434 δραχμών (550 ευρώ).

Στις 15 Ιουνίου 1993, το δικαστήριο δικαίωσε τις προσφεύγουσες και καταδίκασε το ΙΚΑ να τους καταβάλει ποσά από 174 876 έως 187 434 δραχμές (απόφαση 4477/1993).

Στις 20 Δεκεμβρίου 1993, το ΙΚΑ εφείσβαλε την εν λόγω απόφαση.

Στις 30 Σεπτεμβρίου 1996, το Διοικητικό Εφετείο Αθηνών ακύρωσε την προσβληθείσα απόφαση (απόφαση 4002/1996).

Στις 30 Απριλίου 1997, οι προσφεύγουσες κατέθεσαν αίτηση αναιρέσεως.

Στη συνέχεια, η Βουλή των Ελλήνων υιοθέτησε τον Νόμο 2721/1999 ο οποίος απέκλειε την υποβολή αιτήσεως αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας για τις διαφορές των οποίων το οικονομικό αντικείμενο ήταν κατώτερο των 500 000 δραχμών, και ο οποίος ακύρωνε κάθε σχετική δικαστική διαδικασία η οποία ενδεχομένως εκκρεμούσε ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου. Το άρθρο 52 § 2 του νόμου αυτού προέβλεπε εντούτοις ότι όσοι

είχαν ήδη καταθέσει αίτηση αναιρέσεως, διέθεταν προθεσμία εξήντα ημερών, από της 16^{ης} Σεπτεμβρίου 1999 (ήτοι από της ημερομηνίας δημοσίευσής του νόμου), προκειμένου να προβάλουν το γεγονός ότι η διαφορά θα είχε για αυτούς σημαντικές οικονομικές συνέπειες οι οποίες θα δικαιολογούσαν τη συνέχιση της διαδικασίας. Οι προσφεύγουσες δεν επωφελήθηκαν της δυνατότητας αυτής.

Στις 21 Δεκεμβρίου 2002, η Γραμματεία του Συμβουλίου της Επικρατείας πληροφόρησε τις προσφεύγουσες ότι με την από 11 Δεκεμβρίου 2000 και υπ' αριθ. 3152 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας, η σχετική προς την αίτηση αναιρέσεως της αποφάσεως 4002/1996 του διοικητικού εφετείου διαδικασία είχε ακυρωθεί κατ' εφαρμογή των διατάξεων του Νόμου 2721/1999.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

1. Επικαλούμενες το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγουσες παραπονούνται ότι η διαδικασία ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δεν ήταν δικαία.

2. Επικαλούμενες την αυτή διάταξη, παραπονούνται επίσης για τη διάρκεια της διαδικασίας.

ΝΟΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

1. Οι προσφεύγουσες παραπονούνται ότι δεν έτυχαν δικαίας δίκης για τον προσδιορισμό του αστικού δικαιώματός τους σε χορήγηση επιδόματος επί των μισθών τους, επειδή το ζήτημα το οποίο υπεβλήθη στα εθνικά δικαστήρια επιλύθηκε οριστικά από τον νομοθέτη και όχι από τη δικαστική εξουσία. Ειδικότερα, οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι ο Νόμος 2721/1999 επέδρασε άμεσα επί της επιλύσεως της διαφοράς. Ωστόσο, ο νόμος αυτός υιοθετήθηκε ενώ ήδη εκκρεμούσε η αίτησή τους αναιρέσεως ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας. Επικαλούνται το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, το οποίο ορίζει σχετικά τα εξής:

«Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσή του δικαστεί δικαίως (...) εντός λογικής προθεσμίας, από δικαστήριο (...), το οποίο θα αποφασίσει (...)

επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως (...))»

Η Κυβέρνηση δηλώνει κατ' αρχάς ότι η προσφυγή έχει κατατεθεί εκπρόθεσμα. Διατείνεται δε ότι η προβλεπόμενη από το άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως εξαμηνια προθεσμία άρχεται ισχύουσα από της ημερομηνίας δημοσιεύσεως του Νόμου 2721/1999, ήτοι από 16 Σεπτεμβρίου 1999. Η απόφαση 3152/2000 του Συμβουλίου της Επικρατείας διαπίστωσε απλώς την ακύρωση της διαδικασίας κατ' εφαρμογή των διατάξεων του εν λόγω νόμου, και δεν θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη κατά τον υπολογισμό της εξαμήνου προθεσμίας. Το αντίθετο θα συνέβαινε εάν οι προσφεύγουσες είχαν επωφεληθεί της δυνατότητας την οποία τους προσέφερε το άρθρο 52 § 2 του Νόμου 2721/1999, συμφώνως προς το οποίο θα είχαν δυνηθεί να ζητήσουν τη συνέχιση της διαδικασίας επικαλούμενες τις οικονομικές συνέπειες της διαφοράς.

Όσον αφορά την ουσία, η Κυβέρνηση επιμένει στον έκτακτο χαρακτήρα της αιτήσεως αναιρέσεως. Υπογραμμίζει ότι η υπόθεση των προσφευγουσών εξετάσθηκε από δικαστήρια και των δύο βαθμών, τα οποία διέθεταν πλήρη δικαιοδοσία, και ότι ο δίκαιος χαρακτήρας των διαδικασιών οι οποίες διεξήχθησαν ενώπιον των δικαστηρίων αυτών, ουδέποτε αμφισβητήθηκε ενώπιον του Δικαστηρίου. Η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι ο νέος νόμος υιοθετήθηκε προκειμένου να αποφευχθεί ο υπερβολικός φόρτος εργασίας του ανωτάτου διοικητικού δικαστηρίου και υποστηρίζει ότι η νομολογία του Δικαστηρίου δέχεται ότι οι νόμοι περί δικονομίας εφαρμόζονται πάραυτα επί των τρεχουσών διαδικασιών. Η Κυβέρνηση επικαλείται την απόφαση *Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας* από 19 Δεκεμβρίου 1997 (*Recueil des arrêts et décisions* 1997-VIII, σελ. 2956, §§ 35-39).

Οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι η προσφυγή τους δεν κατετέθη εκπρόθεσμως. Κατά τις προσφεύγουσες, η εξαμηνια προθεσμία η οποία προβλέπεται από το άρθρο 35 § 1 της Συμβάσεως, άρχεται ισχύουσα από της

ημερομηνίας κατά την οποία το Συμβούλιο της Επικρατείας τους κοινοποίησε την απόφασή του να ακυρώσει τη διαδικασία. Εάν η απόφαση αυτή ήταν απλώς μία διατύπωση, όπως ισχυρίζεται η Κυβέρνηση, δεν θα είχε λόγο υπάρξεως. Ούτως ή άλλως, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν ήταν σε θέση να ενημερωθούν εγκαίρως για την ύπαρξη του Νόμου 2721/1999, διότι δεν είχαν κανέναν λόγο να υποψιάζονται ότι ενώ η υπόθεσή τους εκκρεμούσε ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας, ένας νέος νόμος θα ψηφιζόταν για να θέσει σε κίνδυνο το παραδεκτό της αιτήσεώς τους. Εξ άλλου, οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι δεν ηδύναντο να επικαλεσθούν τις οικονομικές συνέπειες της διαφοράς προκειμένου να ζητήσουν τη συνέχιση της διαδικασίας, διότι δεν απαιτούσαν, ει μη μόνον την καταβολή 550 ευρώ η κάθε μία.

Όσον αφορά την ουσία, οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι η αναφορά στην υπόθεση *Brualla Gómez de la Torre* δεν είναι κατάλληλη διότι, στην υπόθεση αυτή, η προσφεύγουσα είχε απλώς δηλώσει την πρόθεσή της να καταθέσει αίτηση αναιρέσεως, και δεν την κατέθεσε, ει μη μόνον μετά τη δημοσίευση του νόμου με τον οποίο τροποποιούνταν οι διατάξεις του κώδικα πολιτικής δικονομίας, οι οποίες διέπουν τους όρους αποδοχής των αιτήσεων αναιρέσεως (*Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας*, ο.α., σελ. 2949, §§ 9-10). Αντιθέτως, οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι είχαν προσφύγει ενώπιον του Συμβουλίου της Επικρατείας δύο και πλέον έτη πριν από τη δημοσίευση του επίμαχου νόμου. Ισχυρίζονται δε ότι η ακύρωση της διαδικασίας ενώπιον του δικαστηρίου αυτού, τους στέρησε μία δικαία δίκη, και στηρίζονται ειδικότερα στην υπόθεση *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης κατά της Ελλάδος* (απόφαση από 9 Δεκεμβρίου 1994, série A n° 301-B).

Το Δικαστήριο δεν πείθεται από το επιχείρημα της Κυβερνήσεως, συμφώνως προς το οποίο η προσφυγή κατετέθη εκπροθέσμως. Εάν εκλάμβανε κάποιος ως ημερομηνία ενάρξεως για τον υπολογισμό της

εξαμήνου προθεσμίας την ημερομηνία δημοσίευσής του Νόμου 2721/1999, τούτο θα ισοδυναμούσε με υποκατάσταση στον ρόλο του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο είναι το μόνο αρμόδιο όργανο να αποφασίσει για την τύχη της διαδικασίας η οποία έχει εγερθεί ενώπιόν του από τους προσφεύγοντες. Επομένως, πρέπει να απορριφθεί η ένσταση της Κυβερνήσεως περί εκπροθέσμου καταθέσεως της προσφυγής.

Όσον αφορά την ουσία της αιτιάσεως, το Δικαστήριο θεωρεί ότι η αναφορά στην υπόθεση *Brualla Gómez de la Torre*, επί της οποίας στηρίζεται η Κυβέρνηση για να δηλώσει ότι η αιτίαση των προσφευγόντων είναι αβάσιμη, είναι εύστοχη και κατάλληλη. Υπενθυμίζει ότι η υπόθεση αυτή αφορούσε το απαράδεκτο αιτήσεως αναιρέσεως επί υποθέσεως αστικής φύσεως, λόγω της άμεσης εφαρμογής νέου νόμου περί δικονομίας. Στην από 19 Δεκεμβρίου 1997 προρρηθείσα απόφασή του, το Δικαστήριο έκρινε ότι «η υιοθετηθείσα από τα ισπανικά δικαστήρια λύση στην παρούσα υπόθεση διαπνέεται από μία ευρέως αναγνωρισμένη αρχή, συμφώνως προς την οποία, πλην αντιθέτου ρητής διατάξεως, οι νόμοι περί δικονομίας εφαρμόζονται πάραυτα επί των τρεχουσών διαδικασιών». Έκρινε δε νόμιμο «τον σκοπό ο οποίος επιδιώκεται από την εν λόγω νομοθετική αλλαγή: αναπροσαρμογή του ύψους του οικονομικού αντικειμένου των αιτήσεων αναιρέσεως προκειμένου να αποφευχθεί ο υπερβολικός φόρτος εργασίας του Ανωτάτου Δικαστηρίου λόγω υποθέσεων ήσσονος σημασίας». Σημείωσε δε ότι η επίμαχη διαδικασία «επόταν, εν τοιαύτη περιπτώσει, της εξετάσεως της υποθέσεως της προσφεύγουσας από το πρωτοδικείο (...) και στη συνέχεια από εφετείο, τα οποία διέθεταν πλήρη δικαιοδοσία» και συμπέρανε ότι «έχοντας υπόψη τον ειδικό ρόλο τον οποίο διαδραματίζει το Ανώτατο Δικαστήριο ως αναιρετικό δικαστήριο, είναι δυνατόν να δεχθούμε ότι δέον όπως η διαδικασία η οποία ακολουθείται ενώπιόν του συνδυάζεται με έναν μεγαλύτερο φορμαλισμό» (*Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας*, ο.α., σελ. 2956, §§ 35-39).

Το Δικαστήριο δεν διακρίνει στην παρούσα περίπτωση κάποιον λόγο ο

οποίος θα επέτρεπε να αποκλίνει της νομολογίας αυτής. Εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση είναι παρόμοια με την προρρηθείσα υπόθεση: το γεγονός ότι η κυρία Brualla δεν είχε εκδηλώσει, πριν από τη δημοσίευση του ισπανικού νόμου, ει μη μόνον την πρόθεσή της να καταθέσει αίτηση αναιρέσεως, δεν δύναται να διαφοροποιήσει τις δύο υποθέσεις, όπως ισχυρίζονται οι προσφεύγοντες, διότι η εν λόγω δήλωση προθέσεως δεν ήταν η έκφραση μιας απλής επιθυμίας, αλλά συνιστούσε, κατά την ισχύουσα νομοθεσία, αναγκαία διατύπωση η οποία προβλέπεται μεταξύ των λοιπών προϋποθέσεων αποδοχής της αιτήσεως αναιρέσεως (Άρθρο 1694 του Ισπανικού Νόμου 10/1992 - *Brualla Gómez de la Torre κατά της Ισπανίας*, ο.α., σελ. 2951, § 18).

Αντιθέτως, το Δικαστήριο εκτιμά ότι η παρούσα υπόθεση δεν δύναται να συγκρίνεται με την προρρηθείσα υπόθεση *Ελληνικά Διυλιστήρια Stran και Στρατής Ανδρεάδης κατά της Ελλάδος*, η οποία αφορά την ακύρωση με πράξη νομοθετικού περιεχομένου μιας διαιτητικής αποφάσεως με την οποία βεβαιωνόταν η ύπαρξη οφειλής του Δημοσίου, διότι στην υπόθεση αυτή, ο επίμαχος νόμος δεν ήταν νόμος περί δικονομίας ο οποίος διέπει την πρόσβαση των ενδιαφερομένων σε ανώτατο δικαστήριο, αλλά νόμος ο οποίος «αφορούσε στην πραγματικότητα – χωρίς να αναφέρεται – την προσφεύγουσα επιχείρηση» (ο.α., σελ. 81, § 47).

Επομένως, η αιτίαση αυτή είναι προδήλως αβάσιμη και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§ 3 και 4 της Συμβάσεως.

2. Επικαλούμενες το άρθρο 6 § 1 της Συμβάσεως, οι προσφεύγουσες παραπονούνται περαιτέρω για τη διάρκεια της διαδικασίας.

Η Κυβέρνηση αναφέρεται στην απεργία των δικηγόρων του Δικηγορικού Συλλόγου Αθηνών, η οποία έλαβε χώρα σποραδικά από 23 Ιανουαρίου 1989 έως 30 Ιουνίου 1994, γεγονός το οποίο δεν δύναται να ελέγξουν τα δικαστήρια. Προσθέτει δε ότι ουδέποτε οι προσφεύγουσες επιζήτησαν την επιτάχυνση της διαδικασίας.

Οι προσφεύγουσες δηλώνουν ότι η υπόθεσή τους δεν ήταν πολύπλοκη και ότι για τις καθυστερήσεις ευθύνεται αποκλειστικώς η κακή οργάνωση των εσωτερικών δικαστηρίων.

Το Δικαστήριο κρίνει, με γνώμονα τα κριτήρια τα οποία προβλέπει η νομολογία του σε θέματα «ευλόγου προθεσμίας», και λαμβάνοντας υπόψη το σύνολο των στοιχείων τα οποία έχει στη διάθεσή του, ότι πρέπει η αίτηση αυτή να εξετασθεί επί της ουσίας.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομοφώνως,

Κάνει δεκτή, υπό την επιφύλαξη παντός μέσου ουσίας, την αίτηση των προσφευγουσών όσον αφορά τη διάρκεια της διαδικασίας.

Απορρίπτει ως απαράδεκτη την προσφυγή κατά τα λοιπά.

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

[υπογραφή δυσανάγνωστη]

Erik FRIBERGH

Peer LORENZEN

Αναπληρωτής Γραμματέας

Πρόεδρος

[Σφραγίδα του Δικαστηρίου]

Κατάλογος των προσφευγόντων

1. ÓËÈ
2. ÝÈÈ
3. È Æ È
4. È Æ È
5. È Æ È
6. È È
7. È È
8. È È
9. È È
10. È È
11. È È
12. È È
13. È È

14. È È
15. È È
16. È È
17. È È
18. È È
19. È È

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο υπηρεσιακό έγγραφο στη Γαλλική γλώσσα.

Η ΜΕΤΑΦΡΑΣΤΡΙΑ

ΜΑΡΙΑ Π. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ